

Marek Chamot

Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy

PAMIĘĆ A ŻYCIE KULTURALNE PAŁUK. SŁABOSZEWSKA LINIA RODU ZDZIECHOWSKICH

THE LEGACY AND CULTURAL LIFE IN THE REGION OF PAŁUKI. THE MEMBERS OF SŁABOSZEWSKA BRANCH OF THE FAMILY ZDZIECHOWSCY

Streszczenie: Gmina Dąbrowa w województwie kujawsko-pomorskim jest o charakterze rolniczym. Jednak w jej granicach znajduje się niewielka wieś Słaboszewko, w której mieści się dworek rodu Zdziechowskich. Marian Zdziechowski, pisarz okresu przełomu XIX i XX wieku, nabył majątek wraz z dworem w Słaboszewku po I wojnie światowej. Mając szerokie kontakty wśród elity artystycznej II Rzeczypospolitej, uczynił ze swojego dworu najważniejszy w owym czasie ośrodek polskiej kultury regionu bydgoskiego. W okresie dwudziestolecia międzywojennego w Słaboszewku przebywali i tworzyli tacy wybitni twórcy, jak np. Jerzy Andrzejewski, Witold Gombrowicz, Antoni Uniechowski czy Witold Małcużyński. W latach 2005-2012 naukowcy i studenci Wyższej Szkoły Gospodarki, pod przewodnictwem prof. WSG dra Marka Chamota, przeprowadzili badania nad dziedzictwem kulturowym Słaboszewka i rodu Zdziechowskich oraz zainicjowali cykl wydarzeń pn. Biesiady Artystyczne.

Abstract: The Dąbrowa Municipality is an agricultural land, which is situated on The Kuyavian-Pomeranian Voivodeship. In this district we can find a small village called Słaboszewko with a manor house of the Zdziechowsky Family. After the First World War Marian Zdziechowski, who was a writer at the turn of the 19th and 20th centuries, purchased the property with the manor house. During the Second Republic in Poland Mr Zdziechowski had an extensive contacts with polish artistic elite and thus the manor house became the most important cultural centre of Bydgoszcz region. Many prominent artist and creators were in Słaboszewko village during the interwar period, for example: Jerzy Andrzejewski, Witold Gombrowicz, Antoni Uniechowski and Witold Małcużyński. From 2005 to 2012 the scientists and students of University of Economy, under the chairmanship of Professor Marek Chamot, conducted researches on the culture legacy Słaboszewko village and Zdziechowsky Family. They also initiated a cycle of events called "Biesiady Artystyczne".

Słowa kluczowe: Słaboszewko, Pałuki, kultura

Key words: region of Pałuki, culture

Pałuki to jeden z najważniejszych regionów z pogranicza województw kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego. W części, która znajduje się w granicach administracyjnych woj. kujawsko-pomorskiego, leży gmina Dąbrowa i Słaboszewko. Aczkolwiek historia Pałuk i ich rola w dziejach kultury polskiej jest znana i zbadana, to jednak kulturotwórcza rola rodu Zdziechowskich mieszkających w majątku w Słaboszewku, na terenie obecnej gminy Dąbrowa, jest wciąż zbyt mało poznana¹. Tymczasem dwór w Słaboszewku odgrywał niezwykle istotną rolę w kulturze ziemi bydgoskiej w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Sam właściciel majątku, Kazimierz Zdziechowski, był pisarzem mającym bardzo szerokie kontakty w przedwojennym środowisku twórców kultury i artystów. W swoim skromnym dworze stworzył właściwie rodzaj ośrodka pracy twórczej czy też miejsce spotkań warszawskich artystów. Do Zdziechowskich przybywali wybitni twórcy tego okresu, aż do wybuchu w 1939 roku II wojny światowej.

Niniejszy artykuł został wzbogacony o na nowo przywołane teksty źródłowe Tadeusza Tulibackiego, Haliny Micińskiej-Kenarowej oraz opracowanie Adama Dominowskiego.

Dziedzictwo kulturowe związane z dworem w Słaboszewku uległo zapomnieniu po II wojnie światowej. Dopiero w ostatnich dziesięcioleciach zaczęto przywracać pamięć o tym niezwykłym dziedzictwie historycznym. Przeprowadzono też badania naukowe. Ich autorzy inspirowani byli badaniami dokonywanymi przez naukowców oraz studentów kulturoznawstwa Wyższej Szkoły Gospodarki. W latach 2005–2006 na kulturoznawstwie Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy zrealizowano projekt o charakterze kulturowo-turystycznym pt. „Śladami życia i twórczości wybitnych twórców polskiej kultury w regionie bydgoskim”. Zyskał on wsparcie ze strony uczelni. W jego realizację włączyli się studenci kulturoznawstwa i Studenckiego Koła Naukowego Kulturoznawstwa WSG. Prace badawcze podjęli m.in. dr Włodzimierz Moch, dr Jacek Lindner oraz Alina Kołaczyk, Adam Dominowski i Adam Juszkiewicz. Badania obejmowały dziedzictwo rodu Zdziechowskich oraz kulturotwórczą rolę dworów na Pałukach i Kujawach.

Wraz z przedstawicielami środowisk gminy przeprowadzono badania fokusowe pod kątem nie tylko dziedzictwa kulturowego, ale także zasobów środowiska przyrodniczego. Ważne w tym miejscu są zasoby i walory regionu. Słaboszewko, należące do gminy Dąbrowa, mieści się w granicach Pałuk (wg A. Błachowskiego)², sąsiadując jednocześnie z Kujawami. Na Pałukach środowisko naturalne jest jednym z najważniejszych elementów wpływających na rozwój lokalnej i regionalnej turystyki. O bardzo wysokich walorach przyrodniczych obszaru tego regionu,

¹ Wyniki badań nad dworem w Słaboszewku zostały częściowo opublikowane w „Zeszytach Naukowych WSG” w roku 2011.

² A. Błachowski, *Granica Pałuk, najdalszy zasięg*, Pałuki Tygodnik Lokalny, Mapa, nr 42, Żnin 1996, s. 1.

w dużym stopniu unikalnych w skali kraju, świadczy zarówno różnorodność form ochrony, jak i objęty nimi obszar. Pałuki stanowią jeden z najczęściej odwiedzanych przez turystów celów w woj. kujawsko-pomorskim. Atrakcyjne położenie, liczne i malownicze jeziora, rzeki, kompleksy leśne, krajobrazowe, a także unikalne zabytki kultury materialnej i niematerialnej stanowią o wysokich wartościach turystycznych tergo regionu. Jednak Pałuki to nie tylko piękne lasy i jeziora, ale także miasteczka i wsie z sięgającą początków państwa polskiego historią.

Dwór Zdziechowskich w Słaboszewku położony jest – jak zostało już powiedziane – na pograniczu Pałuk i Kujaw, w odległości ok. 20 km od Gąsawy, Chomiąży Szlacheckiej, Pakości. W układzie wschód – zachód Słaboszewko leży w połowie drogi między Żninem i Inowrocławiem, z kolei w układzie północ – południe w odległości ok. 15 km między Mogilnem a Barcinem. Dwór umiejscowiony jest w bezpośrednim sąsiedztwie dwóch wręcz symbolicznych dla Pałuk historycznych miejscowości: Biskupina i Wenecji. W Biskupinie znajduje się słynne Muzeum Archeologiczne z grodem, a w Wenecji Muzeum Kolei Wąskotorowej i ruiny średniowiecznego zamku. Na miejscowym cmentarzu w Wenecji pochowani są: Walenty Sz wajcer, nauczyciel, odkrywca Biskupina oraz patron Biskupińskiego Towarzystwa Archeologicznego, oraz dr Jan Chamot, popularyzator dziedzictwa Pałuk, historyk b. Instytutu Kształcenia Nauczycieli w Bydgoszczy. Z Biskupinem i Wenecją związany był także Henryk Kulpiński, zasłużony przewodnik PTTK w Bydgoszczy oraz publicysta piszący na temat Pałuk i Kujaw. Trudno się zatem dziwić, że pisarz Kazimierz Zdziechowski, który nabył majątek w Słaboszewku, organizował w nim liczne spotkania najwybitniejszych polskich artystów okresu II Rzeczypospolitej.

Żaden inny z położonych na terenie powiatu mogileńskiego dworów nie ma tak bogatej historii i dziedzictwa kultury duchowej, jak ten w Słaboszewku. *Początek istnienia wsi Dąbrowa to okres końca XIV wieku. Pierwsza wzmianka dotycząca tej miejscowości mówi o roku 1357. Zapis na ten temat znaleźć można w dokumencie Kazimierza Wielkiego, gdzie oprócz daty zapisana jest też nazwa Dambrova. Wiadomo też, że wieś należała wtedy do Nałęczów, którzy mieli swą siedzibę w Chomiąży. Dowodem na przynależność właśnie do tej rodziny może być obecny herb Dąbrowy. Widnieje na nim chusta, która bezpośrednio nawiązuje do herbu Nałęczów. Dąbrową rządził wtedy Mikołaj z Chomiąży. Był on znaną postacią, występował pod przydomkiem Diabeł Wenecki. W tamtym okresie toczyła się w Wielkopolsce wojna domowa. Wieś była z nią powiązana, gdyż był to konflikt pomiędzy Nałęczami a Grzymalitami. Ród Grzymalitów najechał wsie, które należały do Mikołaja. Był to w 1383 roku. Jednym z tych najechanych miejsc była też Dąbrowa³.*

³ A. Dominowski, *Dziedzictwo kulturowe i walory turystyczne gminy Dąbrowa w województwie kujawsko-pomorskich*, praca dypl., Bydgoszcz 2011, s. 5.

Ważnym źródłem do poznania historii tego regionu jest dokument „Liber beneficiorum” autorstwa arcybiskupa Jana Łaskiego. Z pisma wynika, że wieś należała do parafii Parlin⁴. Według tego źródła na terenie gminy Dąbrowa oraz innych sąsiednich gmin znajdują się historyczne miejscowości o nazwach miejscowych Dąbrowa, Drewno, Gaj, Gozdanin, Dąbrówka. W roku 1774 Dąbrowa została włączona do państwa pruskiego⁵.

Pierwsze wzmianki o majątku i dworze w Słaboszewku pochodzą z końca XIV wieku. Z czasem w majątku powstała cegielnia, gorzelnia i spora owczarnia. Obecny kształt architektoniczny dworu pochodzi z XIX wieku. W okresie zaborów właścicielami były niemieckie rodziny: Firyng, Bork, Brandal. W 1922 roku majątek z dworem objęła rodzina Zdziechowskich. Jest to stary ród szlachecko-ziemiański z Rakowa koło Mińska. W wyniku traktatu ryskiego po wojnie polsko-bolszewickiej majątek Zdziechowskich znalazł się po sowieckiej stronie granicy. Przenieśli się zatem do Słaboszewka: Kazimierz Zdziechowski, jego żona Amelia oraz trójka dzieci: Jan, Paweł i Maria. Od tego czasu dwór w Słaboszewku stał się świadkiem niezwykłych z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego regionu wydarzeń.

Kazimierz Zdziechowski był prozaikiem, znanym w środowisku kulturalnym II Rzeczypospolitej pisarzem. W swoim dworze stworzył prawdziwy ośrodek polskiej kultury, w którym skupiali się najwybitniejsi przedstawiciele przedwojennych elit artystyczno-naukowych. Dzięki szerokim kontaktom Zdziechowskiego do Słaboszewka przybywali tak wybitni twórcy, jak: Witold Gombrowicz, Jerzy Andrzejewski, Bolesław Miciński, Antoni Uniechowski, prof. Marian Zdziechowski (brat Kazimierza, wybitny polski historyk kultury, filozof, rektor Uniwersytetu Wileńskiego), Magdalena Dzieduszycka, dr Stanisław Żejmo-Żejmis (historyk kultury, jego zainteresowanie mogileńskim regionem zaowocowało pracą doktorską pt. „Pałuczanie żnińsko-mogileńscy (Województwo Poznańskie) – charakterystyka antropologiczna”), Maria Dąbrowska, Jakub Wojciechowski, Witold Małcużyński. Ostatni z wymienionych był sławnym w Europie, wybitnym polskim pianistą, finalistą III edycji Konkursu Chopinowskiego w 1937 roku. Po wojnie Małcużyński mieszkał i koncertował na Zachodzie. Był szczególnie związany z rodziną Zdziechowskich i ich dworem w Słaboszewku. Wraz ze swoją francuską żoną Collete Gaveau zaliczał się do stałych bywalców Słaboszewka i ziemi mogileńskiej. Przyjaźnił się bowiem z Pawłem Zdziechowskim, a ponadto w Słaboszewku miał dobre warunki do doskonalenia swojej muzycznej profesji. Tu przygotowywał się do koncertów i konkursów pianistycznych. Całymi dniami dwór rozbrzmiewał muzyką Chopina graną po mistrzowsku przez Małcużyńskiego. Zachwycała ona nie tylko słuchaczy goszczących u Zdziechowskich, ale także okolicznych mieszkańców. Po swoim wielkim sukcesie w 1937 roku Małcużyński

⁴ M. Barczykowski, *Plan odnowy miejscowości Dąbrowa na lata 2010–2020*, Dąbrowa 2010, s. 6.

⁵ *Przewodnik po Szlaku Piastowskim*, Poznań 2002, s. 57.

przybył natychmiast do Słaboszewka, gdzie koncertował dla licznie zgromadzonego środowiska artystycznego. Zdziechowscy nie szczędzili własnych środków finansowych na stworzenie w Słaboszewku prężnego ośrodka polskiej kultury. Nawiązywali w ten sposób do najlepszych tradycji polskiego ziemiaństwa. Pisze o tym Halina Micińska-Kenarowa, żona znanego polskiego filozofa okresu międzywojennego Bolesława Micińskiego, ucznia prof. Władysława Tatarkiewicza. Swój pobyt w 1937 roku w Słaboszewku opisywała w ten sposób: *Okolo południa zeszliśmy na parter, gdzie z hallu prowadziły drzwi do wielkiej jadalni, a po przeciwnej stronie do równie wielkiego salonu. Salon był zamknięty, ale rozlegały się stamtąd dźwięki „Scherza b-moll” Chopina – Witek [Witold Małcużyński – przyp. autora] ćwiczył już od rana. W jadalni ogromny stół był obficie zastawiony dla spóźnionych śpiochów, a z najdalszego rogu pokoju dobiegał nas nieco skrzekliwy głos: „O piękny meblu, jakież sprawne i czułe ręce wypieściły twoje rozkosznie wybrzuszony szuflady i z jakim wyczuciem wygładziły twoje kanty, abys cieszył oko, dał się głaskać i dyskretnie służył, nie przeszkadzając...” Przystanęliśmy zdumieni tym monologiem wygłaszanym do starej komody przez chudego gestykującego pana, który, spostrzegłszy nas podbiegł i przedstawił się: „Uniechowski jestem, cieszę się, że spędzimy razem lato, jestem tu z żoną, córką i teściową, księżną de Liguori ”⁶. Zasypał nas gradem informacji o mieszkańcach domu, których spotkamy przy obiedzie i oprowadził po włościach: parku, ogrodzie owocowym, warzywnym i kwiatowym, korcie tenisowym i browarze . Kazimierzowi Zdziechowskiemu pomagał w prowadzeniu majątku administrator jego dóbr Jan Gwalbert Pasternacki, który również mieszkał w majątku wraz z rodziną, czyli żoną Zofią z Andrzejewskich Pasternacką oraz córkami Janiną, Krystyną i Marią. Jednym z gości w dworze w Słaboszewku był także Tadeusz Tulibacki, socjolog, działacz turystyczny, ekspert w sprawach hotelarstwa, autor przewodników turystycznych i podręczników hotelarstwa. Swój pobyt w Słaboszewku wspominał następująco: *Należę do tych szczęśliwców, którym dane było przed II wojną światową poznać osobiście prof. Mariana Zdziechowskiego. Miało to miejsce w dworku Jego młodszego brata Kazimierza w Słaboszewku. Nigdy nie zapomnę tej małej, drobnej, pochylonej postaci, siwych włosów, ostrych rysów i bardzo łagodnego spojrzenia. Profesor był człowiekiem o wyjątkowej wrażliwości. Jak opowiadał jego brat Kazimierz, prof. Marian Zdziechowski na uroczystościach w sali kolumnowej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie występował zawsze w swojej czarnej, krakowskiej todze. Osobiście byłem zafascynowany Profesorem, był dla mnie zawsze człowiekiem godnym podziwu. Podziwiałem skalę Jego zainteresowań i talentu. Miałem podziw dla Jego niespożytej dynamiki intelektualnej, z którą zapoznawałem się dzięki Jego książkom⁷. Pobytu**

⁶ Podczas tych wakacji z córką Uniechowskiego bawiła się w dworze Zdziechowskich Janina Kulpińska, córka Jana Pasternackiego, zarządcy majątku. Wspominała o wyjątkowej atmosferze dworu pełnego artystów, nad którymi dyskretnie czuwała Amelia Zdziechowska.

⁷ T. Tulibacki, *Marian i Kazimierz Zdziechowscy (Z okazji 135. Rocznicy urodzin Mariana Zdziechowskiego)*, www.pogon.lt/_NCZ_ARCHYVAS/617/Wilnianie.html [dostęp: 6.03.2017].

innych polskich artystów, twórców i uczonych w Słaboszewku są dobrze udokumentowane i opisane m.in. przez Stanisława Kaszyńskiego w książce „Nieznany śladem Gombrowicza” i Halinę Kenarową w artykule „Lato w Nohant”. Na podstawie długoletnich badań S. Kaszyński odtworzył historię rodu Zdziechowskich i ich majątku ziemskiego w Słaboszewku. Jednocześnie opisał szczegółowo pobyt na tych terenach Witolda Gombrowicza i innych wybitnych twórców okresu dwudziestolecia międzywojennego, a związanych ze słaboszewskim dworem. Kazimierz Zdziechowski starał się pomagać młodym twórcom, których także zapraszał do Słaboszewka. Wspomina o tym H. Micińska-Kenarowa: *Pan Kazimierz znał osobiście Orzeszkową i pisać zaczął za jej zachętą i patronatem. Jego mecenat nad młodymi artystami w postaci zapraszania ich na wakacje był niby dalszym ciągiem literackich zamiłowań młodości. Przed nami spędzali w Słaboszewku lato koledzy Witka [Małczyńskiego – przyp. autora] – dyrygent Lewicki⁸ i pianista Osmołowski⁹, a także Andrzejewski i Gombrowicz. Wzruszyła nas rozmowa pana Kazimierza z moim mężem, w której prosił dyskretnie, aby Miciński wspomógł Pawła Zdziechowskiego w odnalezieniu siebie, bo łatwiej im obu o wspólny język niżli między ojcem a synem. (...) Dyskusje literacko-muzyczno-filozoficzne podejmowali przy stole głównie pan Kazimierz, mój mąż, Paweł i Tonio, który okazał się uroczym kompanem i dowcipnym rozmówcą. Nie był jeszcze podówczas znanym i popularnym grafikiem i ilustratorem, jakim stał się po wojnie...*¹⁰ Niestety fakty te, tak ważne dla historii kultury naszego regionu i kraju, były do lat dziewięćdziesiątych XX wieku prawie całkowicie zapomniane. W okresie po roku 1945 w regionie gminy Dąbrowa nie było instytucji zajmującej się koordynacją rozwoju kultury czy turystyki. Do przełomu w roku 1989 roku inicjatywy kulturalne i typu turystycznego wypływały z instytucji państwowych i zakładów pracy. Sytuacja uległa zmianie po przemianach ustrojowych i powstaniu samorządu gminnego. Rozwój kultury i turystyki w regionie zaczął zależeć od lokalnych społeczności i wyłanianych z nich władz samorządowych. W latach dziewięćdziesiątych stanął na przeszkodzie kryzys gospodarczy, który dotknął wyjątkowo dotkliwie region mogileński, w tym gminę Dąbrowa. Upadek wielu zakładów pracy, bezrobocie na wielką skalę (blisko 40%), brak infrastruktury – wodociągów, kanalizacji, dróg – spowodowały odsunięcie na dalszy plan kwestii związanych z kulturą i turystyką. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych zakłady pracy, które przetrwały transformację, nie miały środków na wspieranie kultury, a władze gminy nie dostrzegały związku między potencjałem kulturowym i przyrodniczym regionu a możliwością roz-

⁸ Czesław Lewicki, dyrygent orkiestry Polskiego Radia przed 1939 rokiem. W okresie II wojny światowej od lutego do sierpnia 1943 roku w jego warszawskim mieszkaniu przy ul. Puławskiej 83 ukrywał się Władysław Szpilman. Znali się ze wspólnej pracy w radiu. Patr.: *Dziennik Zachodni*, 2002, nr 214.

⁹ Stanisław Osmołowski, pianista, współpracował z warszawską szkołą muzyczną Karola Kurpińskiego. Uczył młodego Waldemara Maciszewskiego, laureata III nagrody podczas IV Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina w 1949 roku.

¹⁰ H. Micińska – Kenarowa , op. cit., s. 98–99.

woju turystyki. Na terenie gminy nie było także artystów i ludzi zajmujących się zawodowo sprawami kultury.

Przełom nastąpił na początku pierwszej dekady XXI w. Z inicjatywy władz samorządowych gminy, przy wsparciu grupy mieszkańców zaczęto zwracać baczniejszą uwagę na sprawy kultury i turystyki. Zaczęto od organizowania lokalnych imprez kulturalnych (dożynki) i festynów wiejskich. Postępująca odnowa życia kulturalnego doprowadziła do utworzenia kilku stowarzyszeń, zorganizowano I Gminny Przegląd Teatrzyków Dziecięcych, w świetlicy w dworze w Słaboszewku zaczęto odbywać zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży. W 2004 roku mieszkańcy wsi opracowali plan odnowy miejscowości, dworu i przywrócenia mu kulturalnej roli. W 2006 roku powstało Stowarzyszenie „Młode Dęby” z siedzibą w dworze w Słaboszewku. Jednocześnie władze samorządowe gminy nawiązały współpracę z ówczesną Katedrą Kulturoznawstwa Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy. Dzięki współpracy ze S. Kaszyńskim oraz Stanisławą Łagowską – wójtem gminy i Marcinem Barczykowskim – sekretarzem gminy studenci kulturoznawstwa w ciągu ponad dwóch lat realizowali projekt popularyzujący wiedzę o środowisku kulturalnym i artystycznym Słaboszewka oraz zorganizowali szereg seminariów i spotkań promujących ten zapomniany okres historii regionu. Upowszechniona została wiedza o dziedzictwie kulturowym Słaboszewka, wspierano starania na rzecz przywrócenia materialnej świetności dworu w Słaboszewku oraz konserwacji zabytkowej substancji dworu i jego parkowego otoczenia. Opracowano plany organizowania koncertów letnich w nawiązaniu do tradycji koncertów chopinowskich Witolda Małcużyńskiego. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż drugiego takiego miejsca spotkań tylu wybitnych twórców w tym okresie w regionie kujawsko-pomorskim nie ma. Władze samorządowe gminy Dąbrowa podjęły starania, aby odzyskać dawne piękno i znaczenie dworu w Słaboszewku, który jest prawdziwą perłą dziedzictwa kulturowego regionu i powinien stać się atrakcją turystyczną gminy i powiatu. Wspólnie z naukowcami i studentami WSG gmina Dąbrowa opracowała program promocji tego niezwykłego miejsca z jego wartościową historią. Po uzyskaniu odpowiednich funduszy nastąpi przebudowanie głównego wejścia do dworu, a na odnowionej elewacji umieszczona zostanie tablica upamiętniająca wyjątkowość tego miejsca. W jednym z pomieszczeń dworu zostanie odtworzony stylowy salon z przeznaczeniem na działalność artystyczną. Tam trafią także wszelkie pamiątki związane z rodem Zdziechowskich oraz ich niezwykłymi mieszkańcami – wybitnymi polskimi twórcami. Planowane jest także odtworzenie przedwojennego kortu tenisowego, który znajdował się w bezpośrednim sąsiedztwie dworu, a na którym grali w tenisa pisarze Gombrowicz i Andrzejewski.

Badania historyczne przeprowadzone w Instytucie Kulturoznawstwa i Filozofii WSG w Bydgoszczy (pod kierunkiem piszącego te słowa) wykazały, że na terenie województwa kujawsko-pomorskiego nie ma drugiego dworu ziemiań-

skiego o tak bogatym dziedzictwie kulturowym i artystycznym z okresu II RP. Ponieważ właściciel majątku w Słaboszewku, Kazimierz Zdziechowski, był pisarzem, to w swoim dworze stworzył prężne środowisko artystyczne i kulturalne. Swoiste „ponowne odkrycie” dziedzictwa kulturowego Słaboszewka doprowadziło do opracowania kolejnego projektu kulturoznawczego. W maju 2008 roku gmina Dąbrowa wraz z Instytutem Kulturoznawstwa i Filozofii WSG w Bydgoszczy zorganizowała prestiżową, o dużej skali imprezę kulturalną pod nazwą „Artyści wracają do Słaboszewka”. Po 69 latach w Słaboszewku ponownie wystąpili artyści i twórcy: Jerzy Puciata – malarz, Krzysztof Derdowski – pisarz, Marek K. Siwiec – poeta, Rafał Kowalcze – poeta, Michał Dobrzyński – kompozytor, Ewa Gruszka – skrzypaczka. Studenci WSG – Patryk Chyliński z kulturoznawstwa i Anna Wróblewska z socjologii zebrali unikatowe relacje ustne od żyjących świadków życia kulturalnego przedwojennego Słaboszewka, stosując metodę źródeł wywołanych (*oral history*). To wyjątkowe dziedzictwo kulturowe Słaboszewka i gminy Dąbrowa stało się podstawą do ożywienia życia kulturalnego społeczności lokalnej i przymierzenia się do planów turystycznych regionu. W tym celu nawiązana została współpraca z organizacjami turystycznymi spoza regionu – Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym w Bydgoszczy oraz Wydziałem Turystyki i Rekreacji WSG w Bydgoszczy. Zaplanowano trasy rowerowe na terenie gminy oraz wstępnie opracowano plany rozwoju turystyki kwalifikowanej i kulturowej w gminie Dąbrowa i powiecie mogileńskim. Podstawową instytucją regionu koordynującą rozwój kulturalno-turystyczny obszaru gminy Dąbrowa przy współpracy sąsiednich gmin ma być Centrum Kultury w Słaboszewku. Centrum nie oznaczałoby jedynie miejsca, gdzie organizowane byłyby wszystkie tego typu działania, lecz pełniłoby rolę koordynatora wspierającego inne podmioty w zakresie kultury i turystyki. Z czasem Centrum Kultury w Słaboszewku zostanie wyodrębnione ze struktur Urzędu Gminy w Dąbrowie jako instytucja kultury. Tym samym uzyska możliwość składania wniosków o dofinansowanie na cele kulturalne i turystyczne do większej grupy podmiotów. W celu aktywizacji lokalnego środowiska Centrum Kultury będzie dysponować dworem w Słaboszewku, pomieszczeniami biblioteki, świetlicą wiejską, halą sportową w Dąbrowie, stadionem sportowym w Dąbrowie, boiskiem sportowym w Szczepanowie, obiektami parafii na terenie gminy, parkami na terenie gminy, obiektami szkół gminnych. Strategia rozwoju kultury i turystyki na terenie gminy Dąbrowa obejmuje działania rozłożone na lata 2009–2018. W pierwszym etapie po utworzeniu Centrum Kultury zostaną zatrudnione osoby zajmujące się działaniami na rzecz kultury i turystyki w regionie. Stworzona zostanie baza materialna i informacyjna. Przeprowadzona zostanie szczegółowa analiza potrzeb i aktywności mieszkańców w zakresie kultury i turystyki. Nawiązana zostanie, przy pomocy Wyższej Szkoły Gospodarki, współpraca z organizacjami, instytucjami, twórcami i środowiskami artystycznymi województwa. W drugim etapie zaplanowano stworzenie izby pamięci poświęconej międzywojennej historii dworu, odnowienie parku dworskie-

go, utworzenie fundacji działającej na rzecz dworu w Słaboszewku, organizowanie corocznej imprezy „Biesiady Artystycznej” oraz cyklicznych wystaw, spotkań autorskich, warsztatów artystycznych i koncertów. Zaplanowano wytyczenie trasy rajdowej „Śladami Zdziechowskich” i trasy turystycznej będącej uzupełnieniem Szlaku Piastowskiego i atrakcji turystycznych powiatu mogileńskiego. W ten sposób dziedzictwo kulturowe dworu w Słaboszewku zaowocuje ożywieniem kulturowo-turystycznym gminy Dąbrowa, która dotychczas nie miała tego typu inicjatyw ani działalności. Odbyły się także: III Konferencja pt. „Kulturotwórczo rola dworów ziemiańskich” i IV Biesiada Artystyczna. IV Spotkania Artystyczne „Lata dwudzieste, lata trzydzieste”.

W analizie potencjału turystycznego gminy Dąbrowa sporo uwagi poświęcono zagadnieniu turystyki rowerowej. Omówiono wpływ turystyki i rekreacji na życie człowieka. Wyszczególnione zostały także warunki, jakie powinny spełniać turystyczne trasy rowerowe. Podjęto się także badań nad charakterystyką regionu. Przedstawione zostały walory kulturowe i rekreacyjne. Zajęto się także problematyką infrastruktury turystycznej Pałuk i Kujaw, czyli bazą noclegową oraz gastronomiczną, a także obiektami kulturalnymi, jakimi pogranicze pałucko-kujawskie może się pochwalić. Zanalizowano wpływy szeroko pojętej infrastruktury na rozwój turystyki na Pałukach, z naciskiem na takie elementy jak dziedzictwo kulturowe i potencjał historyczny.

W literaturze można spotkać wiele definicji pojęcia turystyki. Światowa Organizacja Turystyki (WTO) zaleca dla celów statystycznych następującą definicję turystyki: *„Turystyka” obejmuje ogół czynności osób, które podróżują i przebywają w celach wypoczynkowych, zawodowych lub innych nie dłużej niż rok bez przerwy poza swoim codziennym otoczeniem, z wyłączeniem wyjazdów, w których głównym celem jest działalność zarobkowa*¹¹. Wiele czynników wpływa na ciągle zwiększanie się popytu na usługi turystyczne. Popyt turystyczny to suma dóbr turystycznych, usług i towarów, które turyści skłonni są nabyć przy określonym poziomie cen¹². W turystyce wyszczególnia się kategorię dobra turystycznego. Dobra turystyczne to inaczej atrakcje stworzone przez naturę lub człowieka i są głównym celem podróży turystycznych. Mogą to być, oprócz walorów przyrodniczych, pałace, zamki, dwory, kościoły, muzea, zabytki historyczne czy obiekty sportowe i rozrywkowe. Atrakcyjność dóbr naturalnych oraz umiejętność stworzenia lub umiejętnego wykorzystania przez państwo atrakcyjnych dóbr stworzonych ręką człowieka jest głównym elementem wpływającym na atrakcyjność turystyczną danego regionu. Najważniejsze to dotrzeć, najczęściej poprzez reklamę, ze swoimi walorami turystycznymi do odbiorcy, którym jest turysta¹³. W przypadku pogranicza pałucko-

¹¹ Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO, ONZ – WTO, Warszawa 1995, s. 5.

¹² L. Wojtasik, R.D. Tauber, *Nowoczesna turystyka i rekreacja*, Poznań 2007, s. 43.

¹³ S. Sosnowski, *Turystyka*, Warszawa 1977, s. 13.

-kujawskiego dwór w Słaboszewku, ze swoim niezwykłym dziedzictwem kulturowym i historyczną pamięcią, jest znakomitym pretekstem do budowania nowego rodzaju produktu turystycznego.

Bibliografia

- Chamot M., *Dwór w Słaboszewku i jego niezwykli goście*, „Promocje Kujawsko-Pomorskie. Nauka. Kultura. Środowisko”, 2006, nr 1–6, s. 12–13.
- Kaszyński S., *Nieznany śladem Gombrowicza. Wizyty u Zdziechowskich*, Kraków 1991.
- Kenarowa H., *Lato w Nohant*, „Przekrój”, 2.03.1986, nr 2125, s. 8–9.
- Kujawa J., *Słaboszewko*, „Pałuki”, 1993, nr 87.
- Micińska-Kenarowa H., *Długi wdzięczności*, Warszawa 2003.
- Miciński B., *Pisma. Eseje. Artykuły. Listy*, Kraków 1970.
- „Odnowa dworu w Słaboszewku – szansą na rozwój kultury w gminie Dąbrowa”. *Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa na lata 2008–2018*, Dąbrowa 2008.
- Sosnowski S., *Turystyka*, Warszawa 1977.
- Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO, ONZ – WTO*, Warszawa 1995.
- Tulibacki T., *Marian i Kazimierz Zdziechowscy (Z okazji 135. Rocznicy urodzin Mariana Zdziechowskiego)*, www.pogon.lt/_NCZ_ARCHYVAS/617/Wilnianie.html [dostęp: 6.03.2017].
- Wojtasik L., R.D. Tauber, *Nowoczesna turystyka i rekreacja*, Poznań 2007.
- Wróblewska A., *Wspomnienie o Słaboszewku*, „Promocje Kujawsko-Pomorskie. Nauka. Kultura. Środowisko”, 2007, nr 1–6, s. 30.